

4. Arz ve Talep Gelişmeleri

2011 yılının son çeyreğine ilişkin milli gelir verilerine göre iktisadi faaliyet Ocak Enflasyon Raporu'nda ortaya konulan görünüm ile uyumlu seyretmiştir. Bu dönemde yurt içi talep yataya yakın bir seyir izlerken net dış talebin gerek dönemlik gerekse yıllık büyümenin temel sürükleyicisi haline gelmesi dengelenmenin güçlenerek sürdüğünü göstermiştir. İktisadi faaliyetin ana eğilimini gösteren dönemlik büyüme oranı farklı mevsimsellikten arındırma yöntemleriyle son dönemde önemli ölçüde değişebilmekle birlikte birikimli olarak bakıldığında 2011 yılının ilk çeyreğinin ardından iktisadi faaliyetin ivme kaybettiği açıkça görülmektedir.

2012 yılının ilk çeyreğindeki yavaşlama sinyalleri ise çok daha belirgindir. Mevsimsellikten arındırılmış verilerle sanayi üretimi Ocak ayındaki sert düşüşün ardından Şubat ayında bir miktar toparlansa da, Ocak-Şubat döneminde bir önceki çeyrek ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Ancak bu gelişmenin büyük ölçüde olumsuz hava koşulları ve dış belirsizlikler gibi geçici unsurları yansıttığı düşünülmektedir. Nitekim sipariş, üretim ve tüketim göstergelerinde Şubat ve Mart aylarındaki eğilimin yukarı yönlü olması üretimin ikinci çeyrekte yeniden artış eğilimine gireceğine işaret etmektedir.

Dış belirsizliklerin hâkim olduğu 2011 yılının ikinci yarısının ardından gerek küresel iktisadi faaliyette gerekse risk iştahında kayda değer bir iyileşme gözlenmektedir. Ekonomideki dengelenme sürecinin bir göstergesi olarak ihracatın 2011 yılının ikinci yarısından itibaren kriz sonrası eğilimine kıyasla daha hızlı bir büyüme patikasına yönelmesi iktisadi temellere ilişkin olumlu algılamaları besleyecek önemli bir unsurdur. Nitekim dengelenme sürecinin ilk çeyrekte devam etmesi ve cari dengedeki iyileşmenin on iki aylık birikimli verilere de belirgin biçimde yansımalarıyla birlikte büyüme üzerinde aşağı yönlü risk oluşturan en ciddi kısıt hafiflemektedir. Bu gelişmeler, gerek dış ticaret gerekse dış finansman imkânları kanalıyla önümüzdeki dönem büyümesine ilişkin olumlu sinyaller içermektedir.

İstihdam ve yatırım plânları gibi orta/uzun vadeli beklentilere yönelik göstergeler ise özel kesim talebine ilişkin iyimser bir görünüm sunmaktadır. Yatırımlarda devlet yardımını esas alan yeni teşvik paketi de bu görünümü destekleyen bir gelişme olmuştur. Teşviklerde sektörel kapsamın genişletilmesi, işgücü maliyetlerinin azaltılması ve finansman imkânlarının genişletilmesi olmak

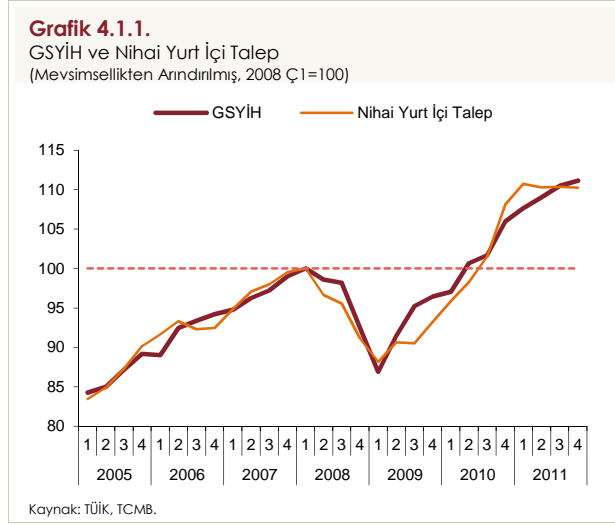
Üzere üç temel ayağı olan paketin kısa/orta vadede yatırım eğilimini daha da güçlendireceği, uzun vadede ise rekabet gücünü artırıp, ithal ara malı bağımlılığını azaltarak yapısal cari açığın makul ve sürdürülebilir düzeylere inmesini sağlayacağı öngörülmektedir.

Mevcut görünüm altında ekonominin 2012 yılında yavaşlayarak da olsa büyümeye devam edeceği ve öngörülen ılımlı büyüme patikasında toplam talep koşullarının enflasyona düşüş yönünde verdiği katkının artacağı tahmin edilmektedir. Daha uzun vadede ise teşvik uygulamalarının potansiyel büyümeyi artırarak fiyat istikrarına katkıda bulunması beklenmektedir.

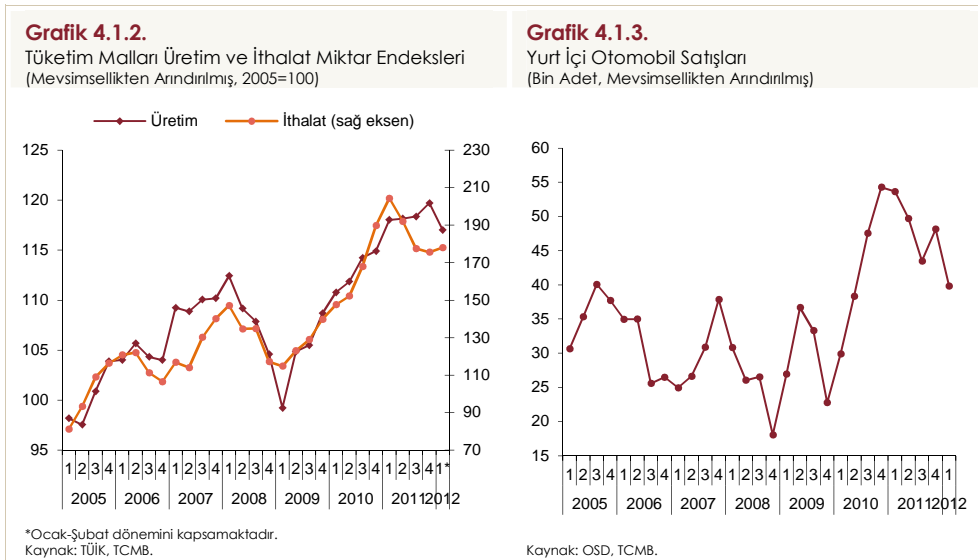
4.1. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Gelişmeleri ve İç Talep

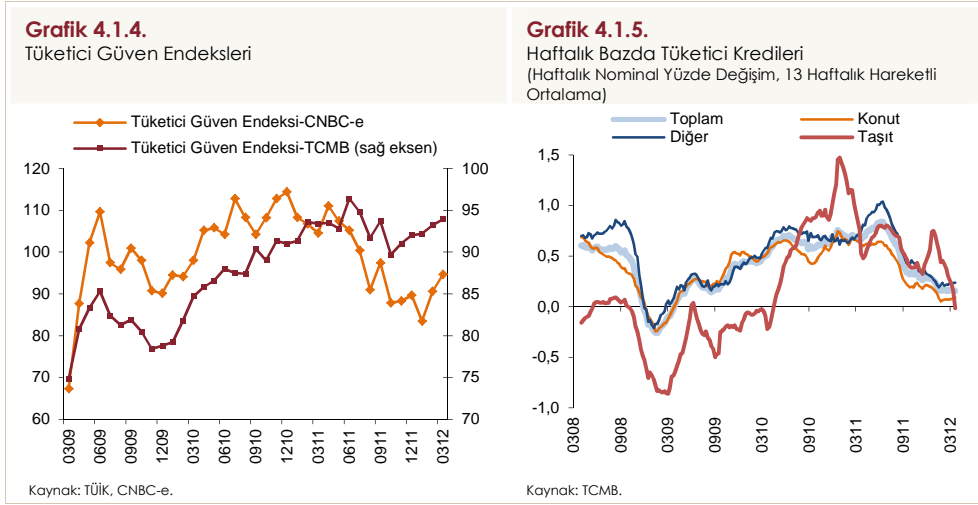
TÜİK tarafından açıklanan milli gelir verilerine göre GSYİH 2011 yılının son çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,2 oranında artış kaydetmiştir. Böylelikle 2011 yıl genelinde büyüme yüzde 8,5 oranında gerçekleşmiştir. Talep bileşenlerindeki dengelenme son çeyrekte güçlenerek devam ederken net dış talep uzun bir süre sonra ilk kez büyümeye en yüksek katkı yapan bileşen olmuştur. Son çeyrekte özel kesim talebinin büyümeye olumlu katkısı devam etmekle beraber önceki çeyreklere kıyasla zayıflamıştır. Kamu kesimi tüketim ve yatırım talebi geçen yılın aynı dönemine göre gerilerken kamu harcamaları uzun bir aradan sonra ilk kez büyümeye bu ölçüde olumsuz katkı yapmıştır.

Mevsimsellikten arındırılmış veriler incelendiğinde, GSYİH'nin dördüncü çeyrekte dönemlik bazda yüzde 0,6 oranında arttığı görülmektedir. İktisadi faaliyetin ana eğilimine ilişkin analizler son dönem için belirsizlik içermekle birlikte birikimli olarak bakıldığında 2011 yılının ilk çeyreğinden itibaren ekonominin ivme kaybettiğini söylemek mümkündür (Kutu 4.1). Talep bileşenleri incelendiğinde Ocak Enflasyon Raporu'nda ortaya koyulan görünümle uyumlu bir seyir gözlenmektedir. Yurt içi talep yataya yakın bir seyir izlerken net dış talep dönemlik büyümenin de temel sürükleyicisi olmuştur (Grafik 4.1.1).

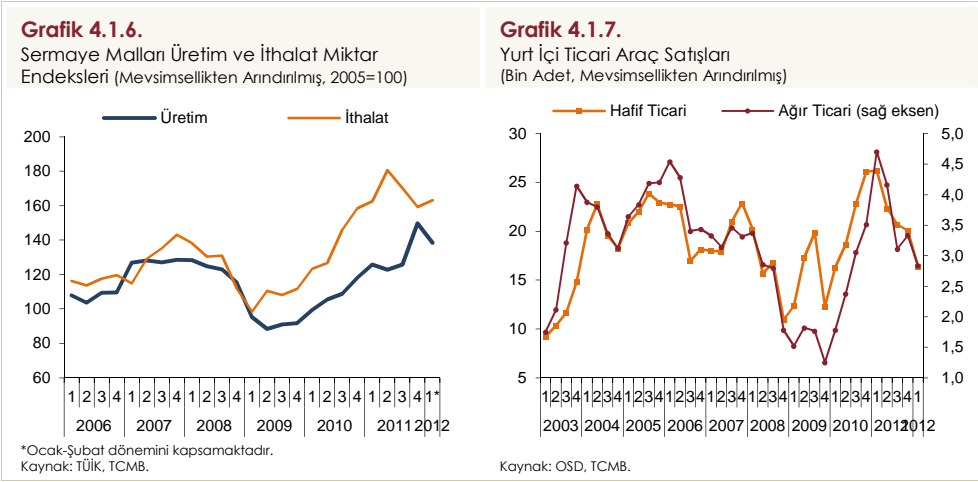

Yılın ilk çeyreğine ilişkin veriler, nihai yurt içi talebin zayıf bir eğilim sergilediğine işaret etmektedir. Özel tüketim talebine ilişkin göstergelerden tüketim malları üretimi Ocak-Şubat döneminde gerilerken tüketim malları ithalatı artmıştır (Grafik 4.1.2). Yurt içi otomobil satışları Ocak ayındaki gerilemeden sonra Şubat ve Mart aylarında artmakla beraber 2011 yılı son çeyrek seviyesinin altında seyretmiştir (Grafik 4.1.3). Benzer şekilde tüketici güven endeksleri de Şubat ve Mart aylarında ılımlı bir toparlanma sergilemekle beraber düzey itibarıyla zayıf seyretmektedir (Grafik 4.1.4). Tüketici kredileri ise ilk çeyrekte ılımlı bir oranda artmaya devam etmiştir (Grafik 4.1.5).

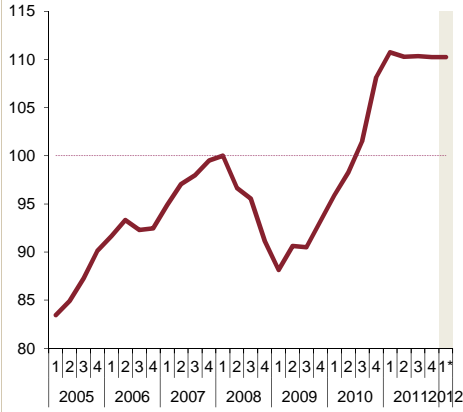
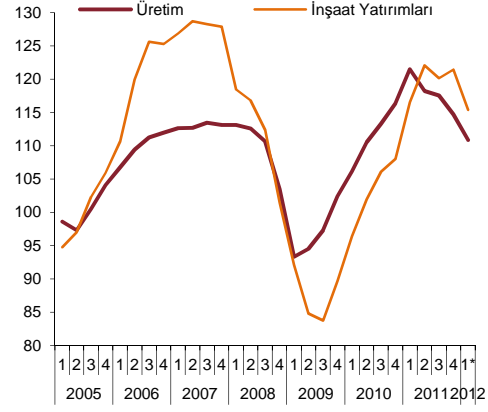

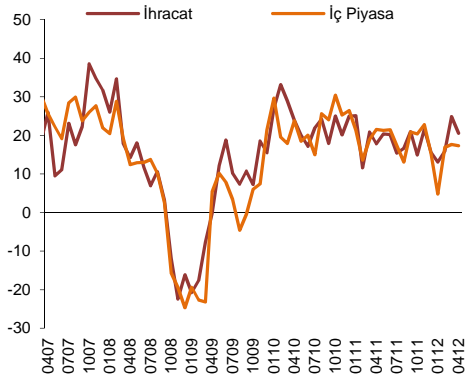
Yakın dönem göstergeleri, tüketim talebinin yanı sıra yatırım talebinde de zayıf bir seyre işaret etmektedir. Sermaye malları üretimi Ocak-Şubat döneminde bir önceki çeyreğe göre gerilerken aynı dönemde ithalatın arttığı görülmektedir (Grafik 4.1.6). İç piyasaya yapılan hafif ve ağır ticari araç satışları Ocak ayındaki gerilemeden sonra Şubat ve Mart aylarında tekrar artış eğilimi sergilemekle beraber çeyrek genelinde zayıf seyretmiştir (Grafik 4.1.7).

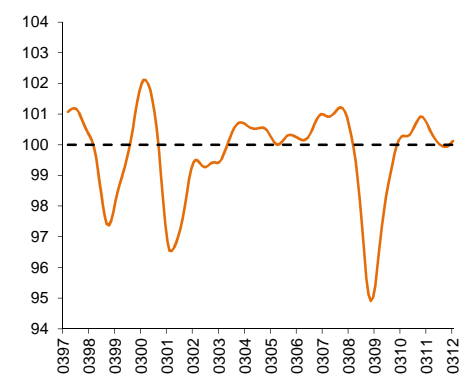
Özetle, yılın ilk çeyreğine ilişkin göstergeler yurt içi talebin yataya yakın seyrini koruduğunu göstermektedir (Grafik 4.1.8). Ekonomideki yavaşlama eğilimi üretim göstergeleri tarafından da teyid edilmektedir. Son aylarda sergilediği dalgalı seyir bir kenara, sanayi üretiminde 2011 yılının Ekim ayından bu yana genele yayılan bir zayıflama eğilimi gözlenmektedir. İnşaat sektörüne girdi sağlayan faaliyet kollarında süregelen aşağı yönlü seyir de ekonominin bir süredir içinde bulunduğu yavaşlama fazına dair önemli bir göstergedir (Grafik 4.1.9).

Grafik 4.1.8.Nihai Yurt İçi Talep
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 2008 Ç1=100)* Tahmin
Kaynak: TÜİK, TCMB.**Grafik 4.1.9.**Mineral Maddeler Üretimi ve Özel Kesim İnşaat Yatırımları
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 2005=100)* Üretim verileri Ocak-Şubat dönemini kapsarken inşaat yatırımları ilk çeyrek verisi tahminidir.
Kaynak: TÜİK, TCMB.

Ocak ayındaki olumsuz seyir paralelinde ilk çeyrek genelinde sanayi üretimi dönemlik bazda gerileyecek olsa da Şubat ve Mart eğilimlerinin yukarı yönlü olduğu görülmektedir. Anılan aylarda tüketici güven endeksleri ile iş bulma olanakları ve yatırım eğilimi gibi ekonominin gidişatına ilişkin beklentileri yansıtan göstergeler ılımlı da olsa toparlanma sinyalleri içermektedir. Aynı dönemde gelecek üç aya ilişkin sipariş beklentileri de iyileşirken, toplulaştırılmış öncü göstergeler iktisadi faaliyetin yılın ikinci çeyreğinden itibaren tekrar artış eğilimine gireceğine işaret etmektedir (Grafik 4.1.10 ve Grafik 4.1.11).

Grafik 4.1.10.Gelecek Üç Aya İlişkin Sipariş Beklentileri
(Artacak-Azalacak, Mevsimsellikten Arındırılmış, Yüzde)

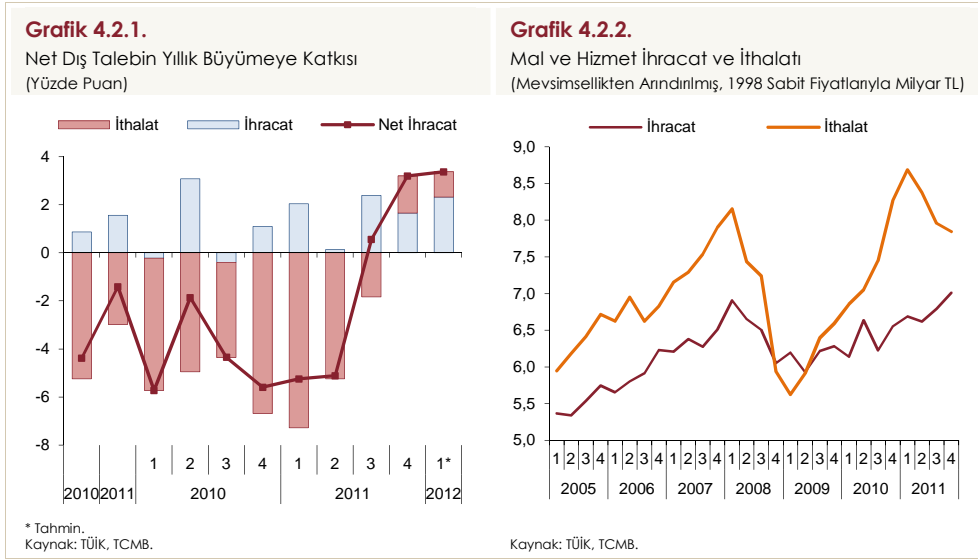
Kaynak: TCMB.

Grafik 4.1.11.Öncü Göstergeler Endeksi*
(Mevsimsellikten Arındırılmış)* Yöntem için bkz. TCMB Ekonomi Notları serisi No.12/02.
Kaynak: TCMB.

4.2. Dış Talep

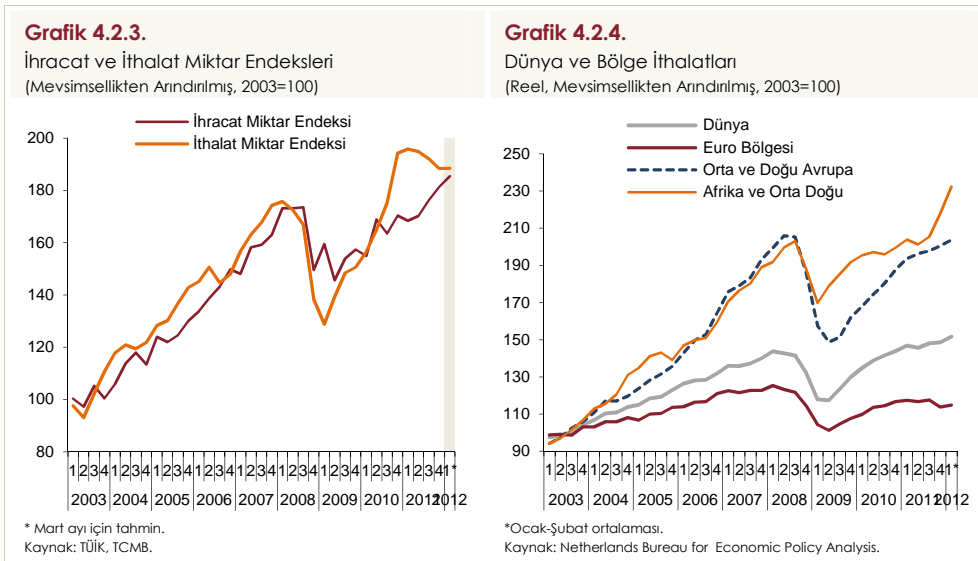
2011 yılı son çeyreğine ilişkin milli gelir verileri talep bileşenlerindeki dengelenmenin belirginleştiğine işaret etmektedir. Bu dönemde mal ve hizmet ihracatı yıllık yüzde 6,7 oranında artarken, mal ve hizmet ithalatı yıllık yüzde 5,1 oranında gerileyerek sekiz çeyrek aradan sonra ilk defa daralmıştır. Böylelikle, net dış talep uzun bir süre sonra ilk kez büyümeye en yüksek katkıyı yapan harcama bileşeni olmuştur (Grafik 4.2.1).

Mevsimsellikten arındırılmış verilerle mal ve hizmet ihracatı dönemlik bazda yüksek oranda artarak derinleşen küresel sorunlara rağmen 2011 yılının ikinci yarısında önemli bir ivme yakalamıştır. Mal ve hizmet ithalatı ise dönemlik bazda gerileyerek üç çeyrek üst üste düşüş göstermiştir (Grafik 4.2.2). Nihai yurt içi talep yatay seyrederken net dış talebin dönemlik büyümenin temel sürükleyicisi haline gelmesi talep bileşenlerindeki dengelenmenin güçlenerek sürdüğünü göstermektedir.

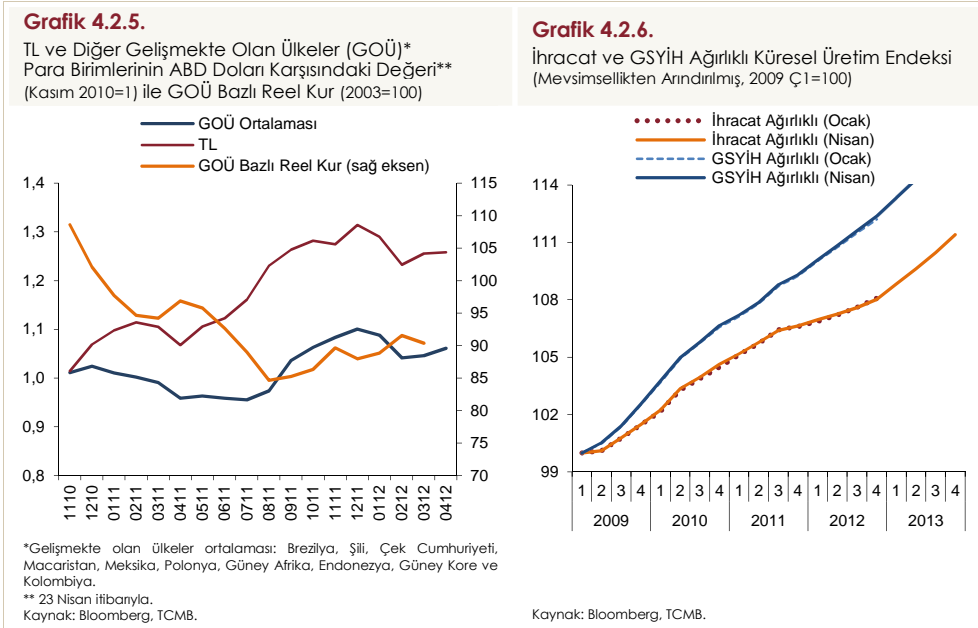

Ekonomideki dengelenme sürecinin bir göstergesi olarak 2011 yılının ikinci yarısından itibaren kriz sonrası eğilimine kıyasla daha hızlı bir büyüme patikasına yönelen ihracatın bu seyri ilk çeyrekte de sürdürdüğü görülmektedir. İhracat miktar endeksi 2012 yılı Ocak-Şubat döneminde bir önceki çeyrek ortalamasına göre artış kaydetmiştir. Böylelikle kriz sonrası süreçte dalgalı bir seyir izleyen mal ihracatı krizden sonra ilk defa dört çeyrek üst üste artarak istikrar kazanmıştır (Grafik 4.2.3).

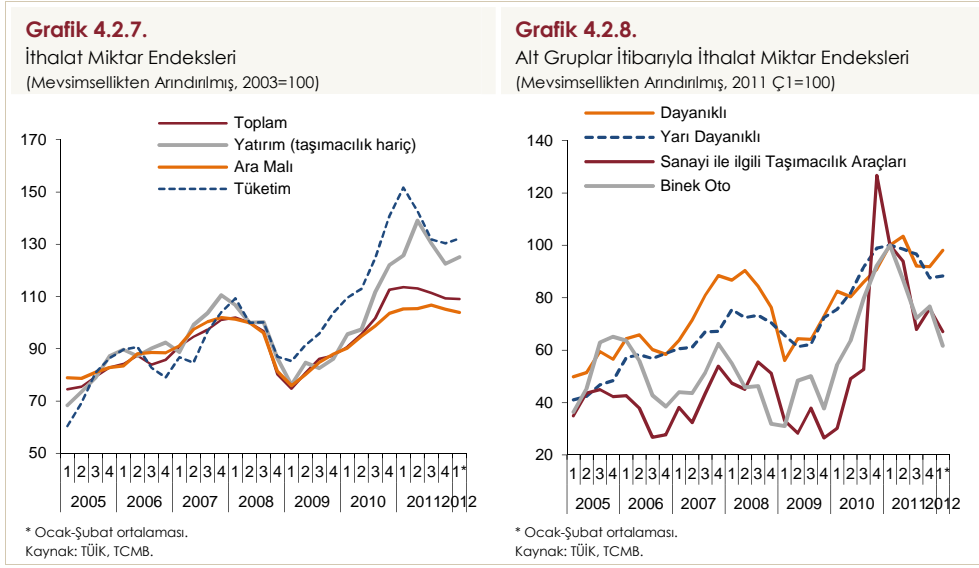
Ana ticaret ortağımız olan ve ihracatımızın yaklaşık yarısını oluşturan AB-27 ülkeleri 2011 yılı son çeyreğinde yıllık yüzde 0,3 oranında daralırken 2012 yılı büyüme tahminleri de zayıf bir görünüme işaret etmektedir. Bu durum AB-27 ülkelerine yapılan ihracatı sınırlarken, başta Afrika ve Orta Doğu olmak üzere alternatif pazarlardaki canlanma ihracat talebini desteklemektedir (Grafik 4.2.4 ve Kutu 4.2). Diğer bir ifadeyle yurt içi talepteki yavaşlama neticesinde yoğunlaşan pazar arayışlarının, Kuzey Afrika'daki siyasi belirsizliklerin hafiflemesiyle birlikte ihracat görünümünü olumlu etkilediği söylenebilmektedir.

İhracata ilişkin diğer göstergeler incelendiğinde, 2010 yılı Kasım ayından bu yana ABD dolarına karşı Türk lirasındaki değer kaybının diğer gelişmekte olan ülke para birimlerine kıyasla daha yüksek oranda olduğu dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, gelişmekte olan ülkeler bazlı reel kur düşük düzeylerini korumaktadır (Grafik 4.2.5). Bu çerçevede, döviz kuru kanalı ihracata olumlu desteğini sürdürmektedir. Öte yandan, gerek GSYİH gerekse ihracat ağırlıklı küresel üretim endeksinin orta vadeli büyüme eğiliminde Ocak Enflasyon Raporu'na kıyasla önemli bir güncelleme görülmemektedir (Grafik 4.2.6). Bu gelişmeler, ihracattaki kademeli toparlanmanın önümüzdeki dönemde de devam edeceği öngörümüzü desteklemektedir.

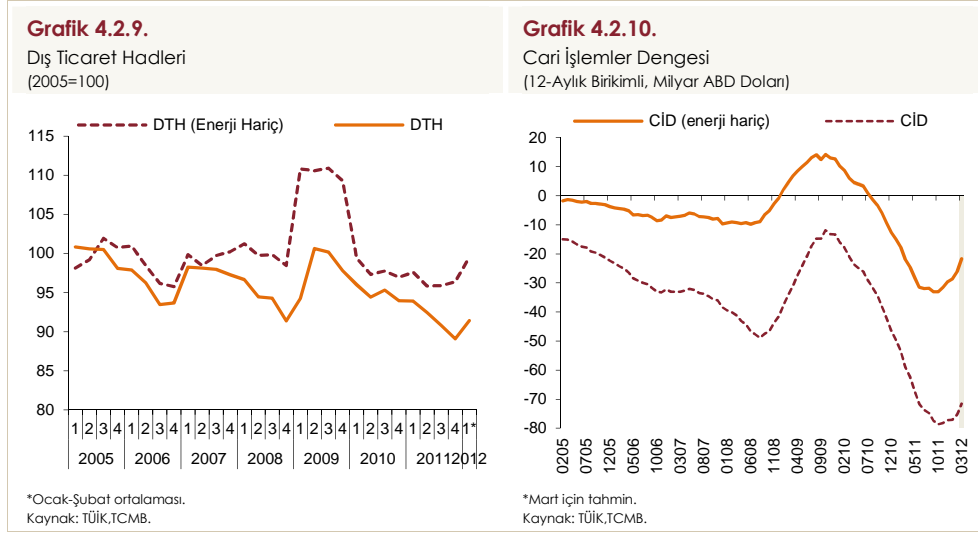

Yurt içi talepteki yavaşlama ve Türk lirasındaki değer kaybına paralel olarak 2011 yılı ikinci çeyreğinden itibaren gerilemeye başlayan ithalat miktar endeksindeki bu eğilim 2012 yılı Ocak-Şubat döneminde de sürmüştür. Alt kalemler itibarıyla incelendiğinde, ara malı ithalatı gerilerken, tüketim malları ve taşımacılık hariç yatırım malları ithalatı sınırlı oranlarda artmıştır (Grafik 4.2.7). İthalat verileri daha detaylı incelendiğinde farklılaşan eğilimler dikkat çekmektedir. 2011 yılı ilk çeyreğini takip eden dönemde dayanıklı ve yarı dayanıklı tüketim mallarındaki düşüş, binek oto ve sanayi ile ilgili taşımacılık araçları ithalatına kıyasla daha sınırlı kalmıştır. Bu gözlem, yurt içi talepte yavaşlama ve talep bileşenlerinde dengelenme öngören politika tedbirlerinin etkisinin en belirgin biçimde hissedildiği mal grupları hakkında fikir vermektedir. Para politikasının doğrudan etki alanına giren, diğer bir ifadeyle döviz kuru ve finansman koşullarına duyarlılığı yüksek gruptaki mevcut eğilimler, ekonominin plânlanan yönde hareket ettiğini göstermektedir (Grafik 4.2.8).

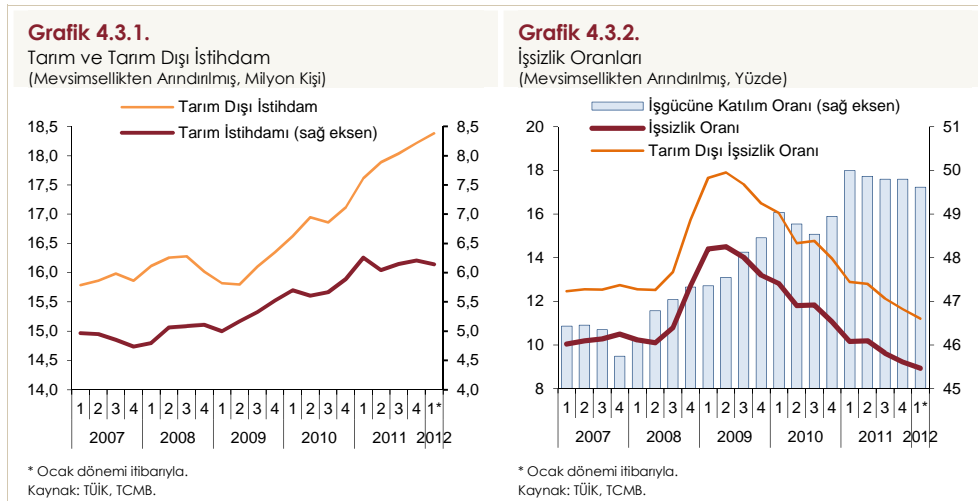
Özetle, net dış talebin yılın ilk çeyreğinde yıllık büyümeye olumlu katkı yapmaya devam ettiği tahmin edilmektedir (Grafik 4.2.1). İhracat ve ithalat miktar endekslerinin ilk çeyrekteki seyri dengelenmenin sürdüğüne işaret etmektedir (Grafik 4.2.3).

Miktar bazında devam eden dengelenme sürecinin cari işlemler dengesine daha sınırlı yansımada görece fiyat gelişmeleri etkili olmaktadır. Dış ticaret hadlerinde 2009 yılı ikinci çeyreğinden itibaren gözlenen bozulma 2011 yılı son çeyreğine kadar sürerken bu gelişmede enerji fiyatları temel belirleyici olmuştur (Grafik 4.2.9). Bununla birlikte, son dönemde enerji dışı ithalat fiyatlarında gözlenen aşağı yönlü seyir enerji fiyatlarının dış ticaret hadleri üzerindeki olumsuz etkisini sınırlamaktadır (Kutu 4.3). 2012 yılı ilk çeyreğinde dış ticaret hadlerindeki bozulmanın durması ve mal bazında dengelenmenin devam etmesiyle birlikte 12 aylık birikimli cari açıkta görülen düzeltmenin Mart sonu itibarıyla daha belirgin hale geldiği tahmin edilmektedir (Grafik 4.2.10). Bununla birlikte, cari işlemler dengesinin uzun dönemde arzulanan düzeylere çekilebilmesi için dış ticaret hadlerinde ek bir bozulma olmadan mal bazındaki dengelenmenin devam etmesi gerekmektedir. Bu durum, yurt içi talebin kontrol altında tutulması gereğini de beraberinde getirmektedir.

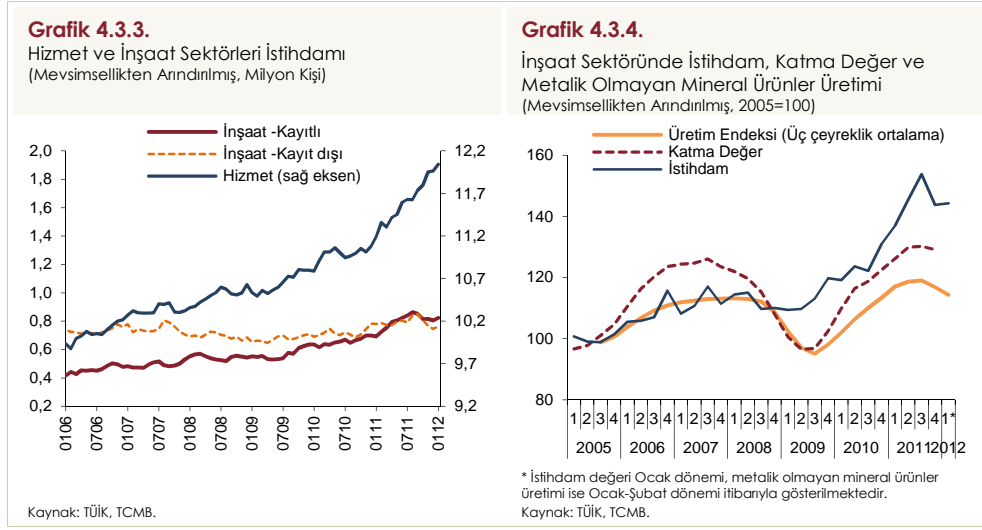
4.3. Emek Piyasası

2011 yılı son çeyrek istihdam gelişmeleri Ocak Enflasyon Raporu'nda ortaya konulan görünüm doğrultusunda gerçekleşmiş, hizmet sektörünün katkısıyla tarım dışı istihdam artış eğilimini korumuştur. Söz konusu dönemde, istihdam artışlarının yanı sıra işgücüne katılımdaki zayıf seyrin de etkisiyle işsizlik oranları gerilemeyi sürdürmüştür. 2012 yılı Ocak döneminde, 2011 yılı son çeyreğine göre istihdam tüm sektörlerin katkısıyla artarken, işgücüne katılım azalmış, bu çerçevede işsizlik oranlarındaki düşüş eğilimi sürmüştür (Grafik 4.3.1 ve Grafik 4.3.2). Son dönem ve genel olarak kriz sonrası toparlanma sürecinde, tarım dışı işgücü artışlarının geçmiş yıllara kıyasla zayıf kalmasının işsizlik oranındaki gerilemeyi hızlandıran bir unsur olduğu dikkat çekmektedir (Kutu 4.4).

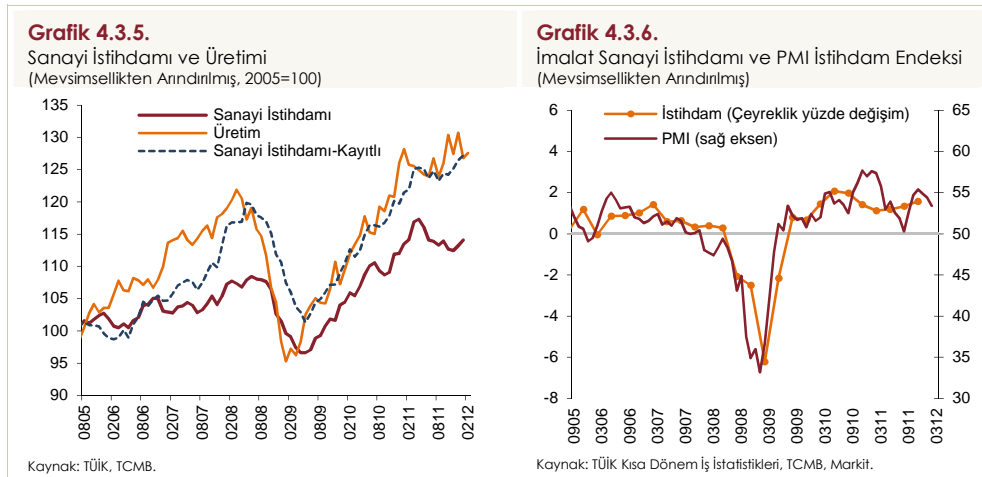

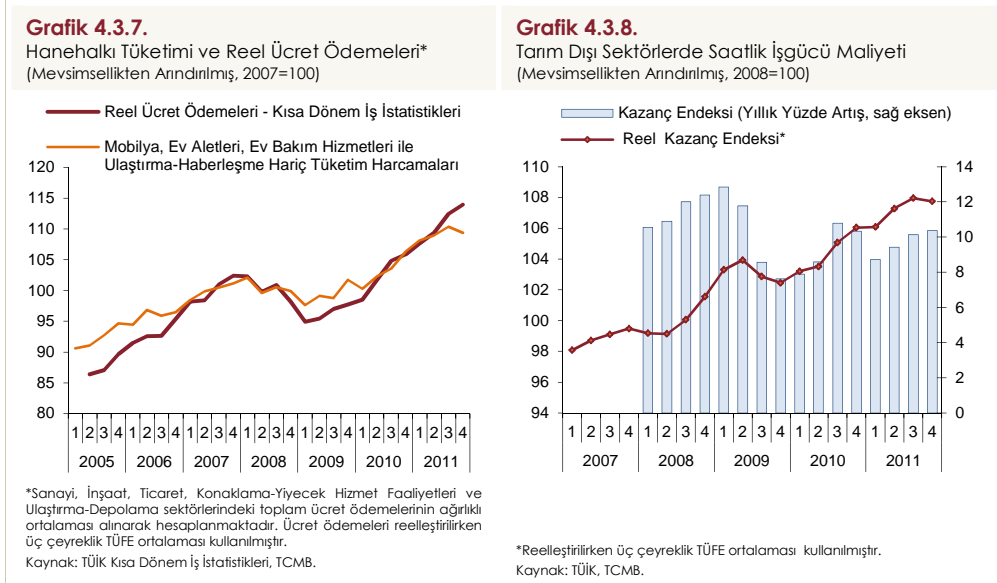
2011 yılında tarım dışı sektörlerde yüksek oranda istihdam artışı sağlanmıştır. Bununla birlikte ilk çeyrekte güçlü olan istihdam artışı yıl sonuna doğru sanayi ve inşaat sektörlerindeki istihdam kayıplarının etkisiyle zayıflamıştır. Son çeyrekte tarım dışı istihdam artışı bir önceki çeyreğe göre hız kazanırken, sektörel olarak bakıldığında eğilimler farklılık göstermiştir. Sanayi istihdamında yılın üçüncü çeyreğinde başlayan azalma eğilimi son çeyrekte hız kaybederek devam etmiştir. Yılın ilk üç çeyreğinde güçlü seyreden inşaat sektöründe son çeyrekte istihdam kayıpları yaşanmıştır. Hizmet sektörü istihdamı ise son çeyrekte de artmaya devam etmiştir. Bu çerçevede, 2011 yılı son çeyreğinde, mevsimsellikten arındırılmış tarım dışı istihdama hizmet sektörü olumlu katkı sağlarken inşaat ve sanayi istihdamı olumsuz katkı yapmıştır (Grafik 4.3.3 ve Grafik 4.3.5). 2011 yılı Aralık döneminde sanayi, 2012 yılı Ocak döneminde ise inşaat sektöründe istihdam yeniden artış göstermiştir. 2012 yılı Ocak dönemi itibarıyla hizmet sektörü istihdamındaki istikrarlı artış eğilimi sürmektedir.

2011 yılı inşaat sektörü gelişmeleri incelendiğinde, katma değer artış hızının yılın ilk çeyreğinde yavaşladığı ve yılın ikinci çeyreğinden itibaren sektör katma değerinin yatay seyrettiği görülmektedir (Grafik 4.3.4). Buna karşın istihdam yılın son çeyreğine kadar hızlı artış eğilimini korumuştur. Son çeyrekte inşaat istihdamı da katma değer gelişmelerine paralel hareket ederek gerilemiş, bu eğilim Ocak dönemine kadar devam etmiştir. Kayıtlı ve kayıt dışı istihdam ayırımında bakıldığında kayıt dışı istihdamdaki gerilemenin daha belirgin olduğu, özellikle Aralık döneminde kayıtlı istihdamdaki azalmanın sınırlı düzeyde kaldığı gözlenmektedir (Grafik 4.3.3). Bir taraftan kayıtlı istihdamdaki gerilemenin erken hız kesmesi ve Ocak döneminde istihdamın yeniden artış göstermesi iktisadi faaliyetteki yavaşlamanın geçici olarak algılandığını veya sınırlı kaldığını ima etmekte, bu suretle istihdam koşullarına ilişkin olumlu bir sinyal içermektedir. Diğer taraftan inşaat üretiminde girdi olarak kullanılan ve dolayısıyla inşaat faaliyetine ilişkin bilgi değeri olan metalik olmayan mineral ürün imalatının 2012 yılının ilk çeyreğinde gerilemesi söz konusu dönemde inşaat istihdamına ilişkin beklentileri zayıflatmaktadır (Grafik 4.3.4).

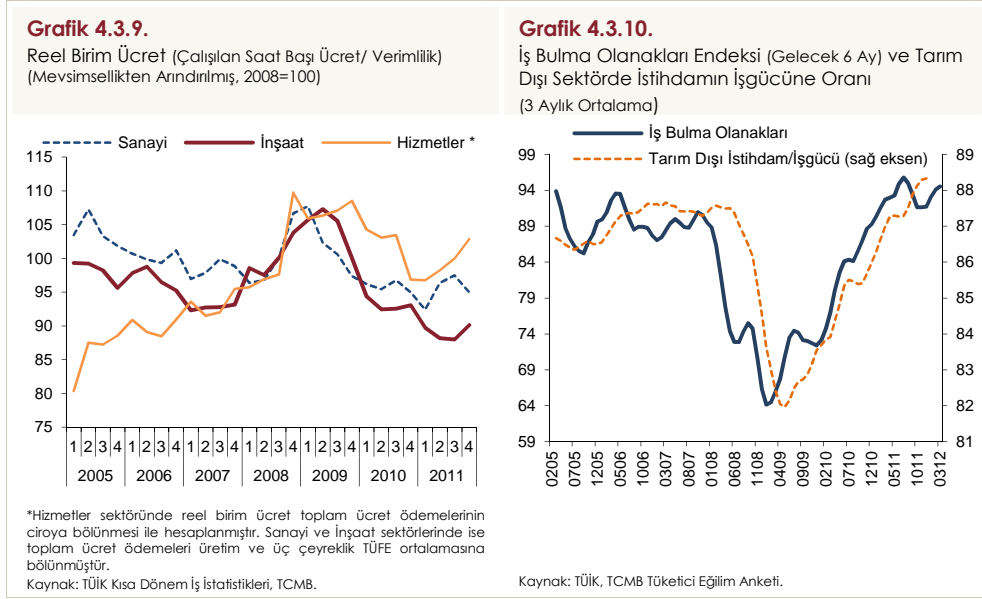

Sanayi sektörü gelişmeleri incelendiğinde, yılın ilk yarısında zayıf seyreden üretimin üçüncü çeyrekte toparlandığı ancak dalgalı bir seyir izlediği gözlenmektedir (Grafik 4.3.5). Kayıtlı sanayi istihdamı üretim gelişmelerine paralel hareket ederken, kayıt dışı çalışanlar dahil toplam istihdam artışı gecikmeli olarak Aralık döneminde gerçekleşmiştir. Bu süreçte, iktisadi faaliyete ilişkin belirsizliklerin istihdamı sınırladığı düşünülmektedir. Ocak döneminde hem kayıtlı hem toplam istihdam artmaya devam etmiştir. PMI istihdam göstergesi 2011 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren artarak üretim ve kayıtlı istihdam gelişmeleriyle uyumlu hareket etmiştir. Anılan gösterge bir miktar gerilemekle birlikte 2012 yılı ilk çeyreği için istihdam artışına işaret etmektedir (Grafik 4.3.6). Bu çerçevede 2012 yılı ilk çeyreğinde istihdamın artacağı ancak ABD ve Euro Bölgesi'ndeki iktisadi görünüme ilişkin belirsizliklerin üretimi ve istihdam koşullarındaki iyileşmeyi sınırlayabileceği düşünülmektedir.

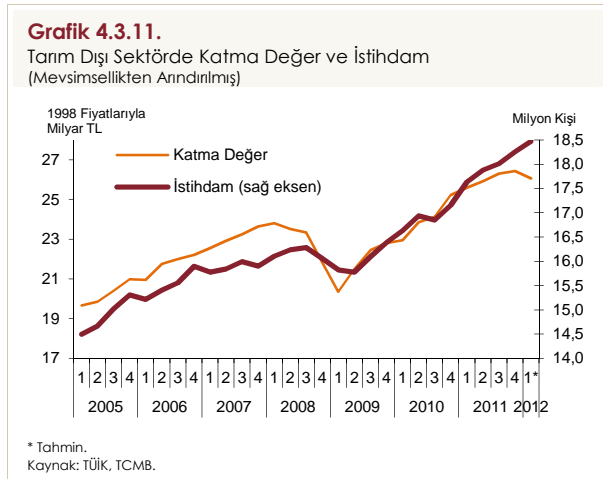

Emek piyasası gelişmeleri iç talep görünümü açısından değerlendirildiğinde, 2012 yılı ilk çeyreğinde reel ücret ödemelerinin özellikle cari dönem gelirine duyarlı gruplara yönelik talebi desteklemeye devam ettiği görülmektedir (Grafik 4.3.7). Ücretler maliyet unsuru olarak incelendiğinde ise, 2011 yılının son çeyreğinde İşgücü Maliyeti Endeksleri kapsamında yayımlanan tarım dışı saatlik reel kazaç endeksinin bir önceki çeyreğe göre bir miktar gerilediği gözlenmektedir (Grafik 4.3.8). Verimlilik gelişmelerini de içeren reel birim ücretler bu dönemde sanayi sektörü hariç artış göstermektedir (Grafik 4.3.9). Ocak Enflasyon Raporu'nda ifade edildiği şekilde sanayi üretiminin zayıf seyretmesinin etkisiyle artan reel birim ücretler, yılın son çeyreğinde üretimdeki artışın etkisiyle yeniden azalmıştır. Diğer taraftan, hizmet ve inşaat sektöründe reel birim ücretlerde artış gözlenmektedir. Saatlik ücretlerin reel olarak yatay seyrettiği bu dönemde reel birim ücretlerdeki artış ortalama verimlilikteki gerilemeye bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Her iki sektörde de istihdam artışı üretim/ciro artışının üzerinde gerçekleşmiştir. Bu görünüm çerçevesinde, 2011 yılı son çeyreği itibarıyla sanayi sektöründe fiyatlar üzerinde işgücü maliyeti kaynaklı baskı oluşmadığı, hizmet sektöründe ise özellikle 2011 yılı süresince gözlenen yukarı yönlü eğilimin, önümüzdeki dönemde sektör enflasyonunu artırıcı bir unsur olarak ağırlık kazanmış olabileceği düşünülmektedir.

Özetle, 2011 yılı son çeyreğinde istihdamın hizmet sektöründe güçlü bir şekilde artmasına karşın inşaat ve sanayi sektörlerinde gerilemesi tarım dışı istihdam artışını sınırlamıştır. 2011 yılı Aralık ve 2012 yılı Ocak dönemlerinde ise sanayi ve inşaat istihdamında yeniden artışlar gözlenmiştir. Yılın ilk çeyreğine ilişkin öncü göstergeler sanayi istihdamında olumlu bir görünüme işaret etmektedir. Tüketici Eğilim Anketi'nde yer alan ve hanehalkının iş bulma beklentisini yansıtan iş bulma olanakları endeksi de istihdam imkanlarında artışa işaret etmekte ve istihdam koşullarına ilişkin olumlu beklentiyi pekiştirmektedir (Grafik 4.3.10). 2012 yılının ilk çeyreğinde inşaat faaliyetlerindeki yavaşlamanın sektör istihdamında hissedilmeye devam edeceği, buna karşılık sanayi ve hizmet sektörlerindeki artışların etkisiyle tarım dışı istihdam artışının süreceği tahmin edilmektedir (Grafik 4.3.11).

Kutu
4.1

İktisadi Faaliyetin Ana Eğilimi: Mevsimsellikten Arındırılmış Veriler

Enflasyon hedeflemesi rejiminde iktisadi faaliyetteki ana eğilimin takibi para politikası karar alma sürecinin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut durum tespiti bu sürecin başlangıç noktasını oluşturmakta ve öngörülere yön vermektedir. Bu amaçla mevsimsellikten arındırılmış verilere ve bunların aylık/çeyreklik değişim oranlarına sıklıkla atıfta bulunmaktadır. Ancak, mevsimsellikten arındırma sonuçları gerek yöntem gerekse örneklem uzunluğu itibarıyla ciddi ölçüde farklılaşabilmekte, verilerde geriye dönük önemli güncellemeler olabilmektedir. Söz konusu belirsizlik iktisadi değişkenlerin ana eğilimine ilişkin değerlendirmeleri tartışmaya açık hale getirmekte ve gerçek zamanlı politika analizini zorlaştırmaktadır. Bu soruna ilişkin tartışmalar özellikle kriz sonrası süreçte ABD ve Euro Bölgesi gibi büyük ekonomilerde de öne çıkmış; verilerde ciddi kırılmaların yaşandığı dönemleri takiben mevsimsellikten arındırılmış göstergelere temkinli yaklaşılması gereği ortaya konmuştur.¹

Tablo 1. Alternatif Model Tanımları ve Örneklem Uzunluklarına Göre GSYİH Dönemlik Büyüme Oranı (Yüzde)

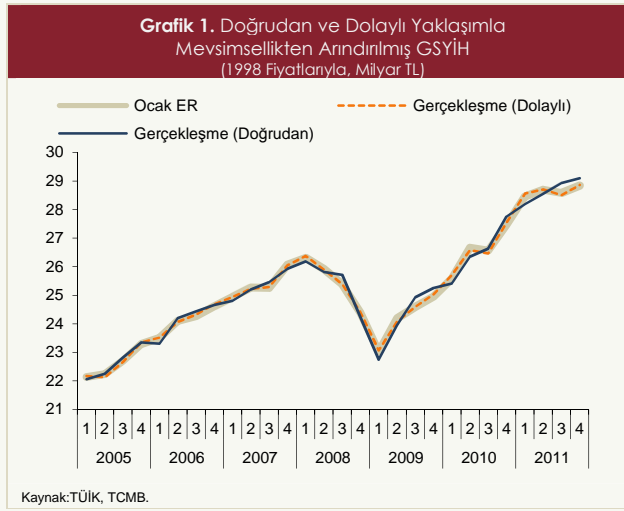
	MODEL TANIMI									
	TÜİK	OTOMATİK*								
	1998	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
2010-4	4,2	4,5	4,2	3,7	3,8	4,1	3,8	4,5	3,6	
2011-1	1,6	2,1	1,9	2,0	2,2	2,0	2,2	1,7	2,3	
2011-2	1,3	0,3	0,3	0,2	0,5	0,3	0,5	0,6	0,7	
2011-3	1,3	0,7	1,0	1,2	1,1	0,9	1,1	0,5	0,6	
2011-4	0,6	1,2	1,0	0,6	0,8	0,8	0,7	1,3	0,5	
Son 3 Çeyrek Ortalaması	1,1	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,6	

* Mevsimsellikten arındırma işlemi Demetra programı kullanılarak Tramo-Seats yöntemi ile yapılmıştır. Otomatik model sonuçları, TÜİK tarafından önceden belirlenmiş model tanımının aksine, logaritmik dönüşüm, ortalama düzeltmesi, uç değer tanımı ve ARIMA model seçimi gibi tanımlamaların Demetra programında otomatik belirleme süreçlerine bırakılmasıyla elde edilmiştir.
Kaynak:TÜİK, TCMB.

Merkez bankaları açısından büyüme oranları potansiyel düzeyine yaklaştıkça iktisadi faaliyetteki ana eğilimin nasıl seyrettiği sorusu daha da önem kazanmaktadır. Zira son dönem eğilimleri altında çıktı açığındaki değişim sıkılaştırma veya gevşetme yönündeki politika tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin, TÜİK tarafından açıklanan milli gelir verilerine göre GSYİH 2011 yılının son çeyreğinde bir önceki döneme göre yüzde 0,6 oranında artış kaydetmiştir. Yıllıklandırıldığında yüzde 2,4 oranında büyümeye tekabül eden bu eğilim iktisadi faaliyette kayda değer bir yavaşlamaya işaret etmektedir. Dahası, 2010 yılının son çeyreğinden bu yana çeyreklik büyüme oranlarında gözlenen kademeli düşüş, 2010 yılının Kasım ayından bu yana yurt içi talebi yavaşlatmaya yönelik alınan tedbirlerin ekonomiyi ılımlı bir patikaya yönlendirdiğine işaret etmektedir (Tablo 1).

¹ Bkz. "Seasonal Adjustment of Short-Term Economic Indicators for the Euro Area in the Current Recession", ECB Monthly Bulletin, August 2009, p. 63-67.

Buna karşılık, yukarıda da kısmen değinildiği gibi mevsimsellikten arındırma sonuçları örneklem uzunluğu kadar model ve uç değer tanımlarına göre de değişmektedir. Başlangıç noktası birer yıl ileri kaydırılarak yapılan mevsimsellikten arındırma işlemleri sonucunda elde edilen dönemlik büyüme oranları Tablo 1'de gösterilmektedir. İlk bakışta, tam örneklem (1998 yılından başlatılan) sonuçlarının TÜİK'in modeli ve otomatik model için farklı politika çıkarımlarına neden olacağı görülmektedir. Buna göre, ilk sütun ekonomide kademeli bir yavaşlama sinyali verirken, ikinci sütun 2011 yılının ikinci yarısında iktisadi faaliyetin giderek ivme kazandığına işaret etmektedir (Tablo 1).

Mevsimsellikten arındırma konusunda değinilmesi gereken bir diğer önemli husus, doğrudan ve dolaylı yaklaşımların ana eğilime dair farklı hikâyeler anlatabildiğidir. Yukarıdaki karşılaştırmaya konu olan örnekler doğrudan GSYİH serisinin mevsimsellikten arındırılmasıyla elde edilirken, dolaylı yaklaşım bir seriyi oluşturan bileşenlerin ayrı ayrı mevsimsellikten arındırılarak toplulaştırılmasını esas almaktadır. Bu yaklaşımla Ocak Enflasyon Raporu'nda ortaya koyulan son çeyrek talep görünümünün ima ettiği dolaylı GSYİH (gri düz çizgi) tahmininin gerçekleşme (turuncu kesikli çizgi) ile uyumlu bir seyir izlediği görülmektedir. Buna karşılık, dolaylı ve doğrudan yaklaşımlar, tıpkı bir önceki egzersizde olduğu gibi, iktisadi faaliyetin 2011 yılında izlediği seyre dair farklı bir görünüm sunmaktadır. Özellikle 2011 yılının üçüncü çeyreğinde iktisadi faaliyetin yön itibarıyla dahi farklılık arz etmesi mevsimsellikten arındırılmış rakamlara ihtiyatla yaklaşılması gerektiğini göstermektedir.

Özetle, mevsimsellikten arındırılmış veriler kullanılarak iktisadi faaliyetin ana eğilimi değerlendirilirken temkinli bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu çerçevede son döneme odaklanmaksızın geçtiğimiz üç çeyrek birikimli olarak ele alındığında, 2011 yılı başından bu yana iktisadi faaliyetin ivme kaybettiğini söylemek mümkündür. Bu eğilim 2012 yılının ilk çeyreğinde daha da belirginleşmiş olmakla birlikte, öncü göstergeler iktisadi faaliyetin ikinci çeyrekte itibaren ılımlı bir artış eğilimine gireceğine işaret etmektedir.

Kutu
4.2

Bölgesel Reel İhracat Gelişmeleri

Son yıllarda Türkiye ihracat pazarlarını çeşitlendirmiş, buna paralel olarak Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Amerika ülkelerinin ihracat içindeki payı düşerken Orta Doğu, Kuzey Afrika ve diğer Asya ülkeleri yükselen pazarlar haline gelmiştir. Bu gelişmeyle birlikte son dönemde ihracat pazarlarında gözlenen ekonomik ve siyasi dalgalanmalar, dış talep gelişmeleri açısından bölgesel ihracat verilerinin önemini artırmaktadır. Bölgesel ihracatın sadece nominal verilerle incelenmesi, ekonominin dış talep bileşeninin analizinde yetersiz kalabilmektedir. Bu kutuda Türkiye'nin ana ihracat pazarlarına yapılan reel ihracat gelişmeleri incelenmektedir.²

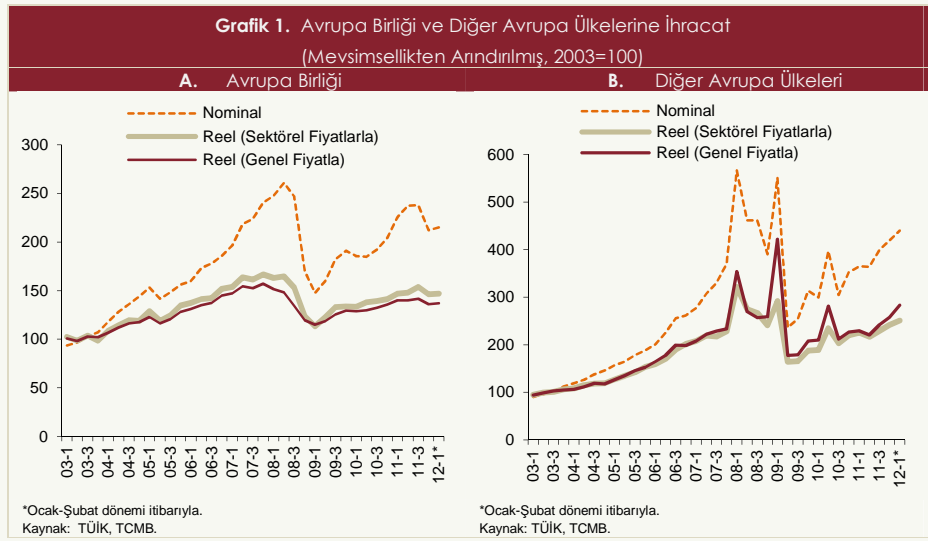
Reel bölgesel ihracat verilerini oluşturmak için doğrudan bir yol olarak, nominal bölgesel ihracat verilerini, ihracat birim değer endeksi ile bölmek düşünülebilir. Söz konusu yöntem, bölgeler itibarıyla ihracatın sektörel kompozisyonunun benzer olduğu durumlarda güvenilir sonuçlar verebilir. Ancak, Türkiye'nin ihracatının sektörel kompozisyonunda bölgelere göre ve zaman içinde ciddi farklılıklar gözlenmektedir. Öte yandan, ihracat fiyatlarının gelişimi de sektörler arasında ciddi farklılık göstermektedir.³ Bu noktadan hareketle, sektörel ihracat fiyatları kullanılarak bölgesel reel ihracat verileri hesaplanmıştır. Bu verilere ek olarak, genel ihracat fiyatları ile hesaplanan reel veriler ve nominal veriler kullanılarak bölgeler itibarıyla ihracat gelişmeleri incelenmiştir.

En büyük ihracat pazarımız olan AB'ye ihracatımız incelendiğinde, 2003 yılı baz olmak üzere, genel fiyatlarla elde edilen reel ihracatın sektörel fiyatlarla elde edilen reel ihracatın genel olarak altında kaldığı görülmektedir (Grafik 1.A). Bu durum, incelenen dönemde AB ülkelerine ihraç edilen malların (mamul mallar - ağırlıklı olarak motorlu taşıt, tekstil, giyim sektörleri) ihracat fiyatlarındaki artışların genel ihracat fiyatlarındaki artışların gerisinde kalmasından kaynaklanmaktadır. Bölgede 2011 yılının sonlarında yaşanan ekonomik kriz dönemi incelendiğinde, nominal verilerin işaret ettiği aksine, bölgeye yapılan reel ihracatın krizden ciddi anlamda etkilenmediği görülmektedir. Son çeyreğe ilişkin reel veriler, bölgeye yapılan ihracatın yataya yakın bir seyir izlediğine işaret etmektedir.

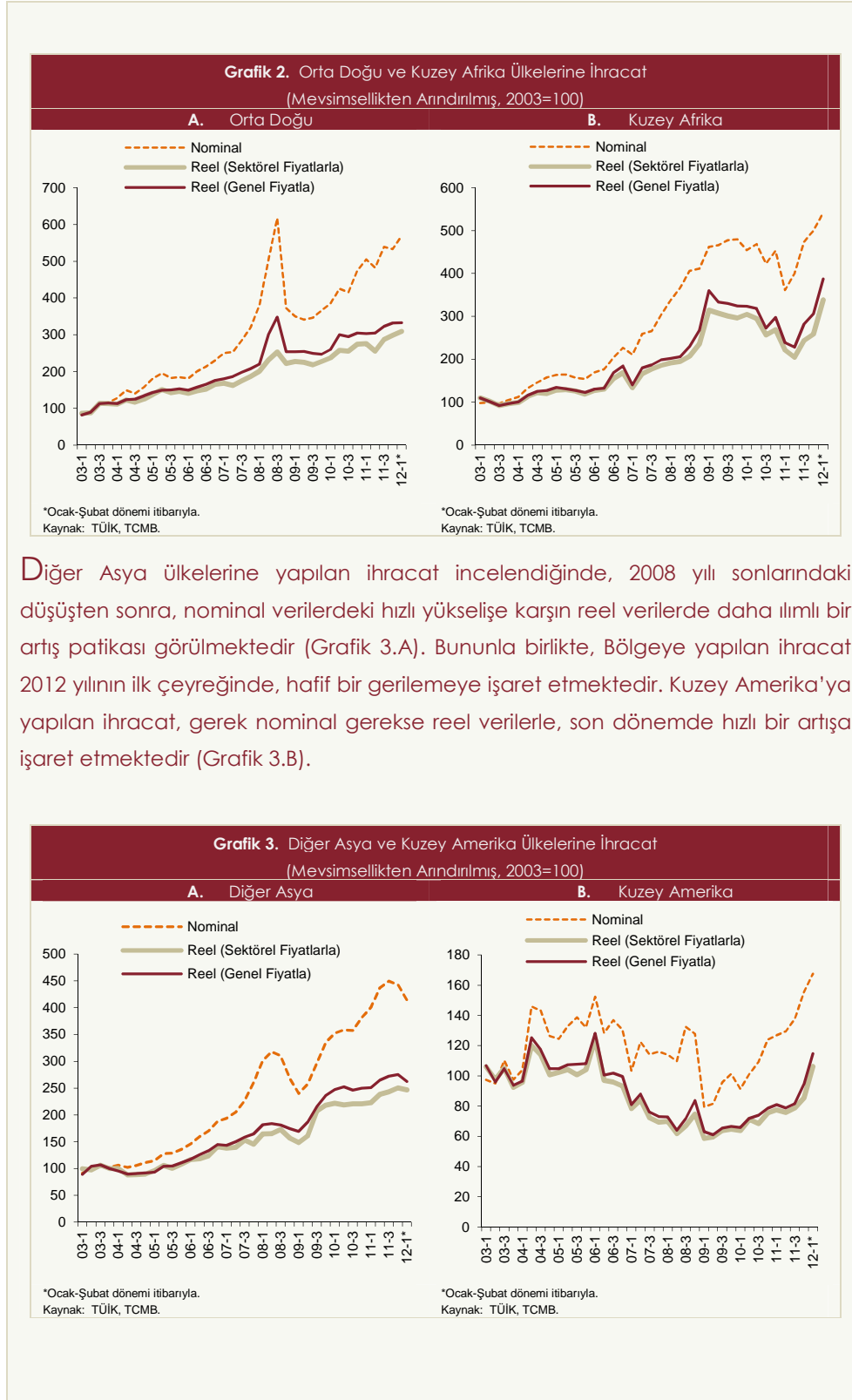
² Bu kutuya konu olan analiz ve yöntem daha ayrıntılı olarak Aldan ve Çulha (2012)'de sunulmaktadır.

³ Sektörel ihracat fiyat gelişmeleri ve söz konusu gelişmelerin genel ihracat fiyatlarına etkisi için bakınız Aldan ve Üngör (2011).

AB dışındaki diğer Avrupa ülkelerine yapılan reel ihracat, sektörel fiyat gelişmeleri dikkate alınmadığında yüksek oynaklık gösterebilmekteyken, sektörel fiyatlar dikkate alındığında oynaklık oldukça azalmaktadır (Grafik 1.B). Bölgeye yapılan ihracatta belli dönemlerde altın ihracatının önemli yer tutması ve altın fiyatlarının genel ihracat fiyatlarından oldukça farklı hareket etmesi bu farklılığın temel sebebidir. Şubat ayında bölgeye yapılan altın ihracatındaki hızlı artış ve altın fiyatlarının yüksekliği nedeniyle, genel fiyatla elde edilen ihracat verileri canlanmaya işaret ederken, sektörel fiyatlarla elde edilen reel ihracat verileri daha ılımlı bir toparlanma eğilimi göstermektedir.

Orta Doğu ülkelerine yapılan ihracatta, özellikle 2008 yılında, fiyat etkisi, demir çelik sektörü kaynaklı olarak oldukça belirgin olmuştur (Grafik 2.A). Nominal ihracat ve genel ihracat fiyatıyla elde edilen reel ihracat hızla artarken, sektörel fiyatlarla edilen reel ihracatta canlanma sınırlı olmuştur. Son dönem verileri incelendiğinde, Suriye'deki siyasi gelişmelerin reel ihracata etkisinin fazla olmadığı, nominal verilerle gözlenen canlanmaya karşın, reel verilerin ılımlı bir artış patikasına işaret ettiği görülmektedir. Sektörel fiyatlarla hesaplanan reel ihracat, 2008 yılındaki zirveyi geçerek tarihsel olarak en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Kuzey Afrika'ya yapılan ihracat incelendiğinde ise, 2011 yılının ilk yarısına kadar politik gelişmeler neticesinde gerileyen ihracatın son dönemde hızlı bir toparlanma eğiliminde olduğu görülmektedir (Grafik 2.B).

Sonuç olarak, 2012 yılının ilk aylarına ilişkin mevsimsellikten arındırılmış veriler, reel ihracatta AB ve Diğer Asya ülkelerinde gözlenen zayıf seyrin olumsuz etkisinin, Kuzey Afrika ve Kuzey Amerika başta olmak üzere diğer bölgelere yapılan ihracattaki artışla büyük ölçüde telafi edildiğini göstermektedir.

Kaynakça

Aldan, A. ve O. Çulha (2012), "Bölgesel İhracat Miktar Endeksleri", TCMB Ekonomi Notu, Yayınlanma Aşamasında.

Aldan, A. ve M. Üngör (2011), "2003-2010 Dönemi Dış Ticaret Fiyat Artışlarının Sektörel Kaynakları." TCMB Ekonomi Notu, 11/18.

Kutu
4.3

İthalat Fiyatlarındaki Son Dönem Eğilimler

2012 yılının ilk çeyreğinde dünya enerji fiyatlarında jeopolitik gerginliklerin yarattığı arz yönlü sorunlar nedeniyle yaşanan artışlar, gerek enflasyon gerekse cari işlemler dengesine olumsuz etkileri bakımından kamuoyunun gündeminde sıklıkla yer almaktadır. Oysa özellikle cari dengenin görünümü açısından enerji dışı fiyatların seyri enerji fiyatlarına kıyasla daha fazla önem taşımaktadır. Bu çerçevede, bu kutuda enerji ve enerji dışı temel mal gruplarının ithalat fiyatlarındaki son dönem eğilimleri incelenmektedir.

Türkiye'nin ithalatı içinde enerji ithalatına⁴ ek olarak, sırasıyla, ana metal⁵, kimyasal ürünler, makine ve teçhizat, motorlu kara taşıtları ve giyim ve tekstil ürünleri⁶ ithalatı önemli paya sahiptir (Tablo 1). 2011 yılı itibarıyla enerji ithalatının toplam ithalat içindeki payı yüzde 22,5 seviyesinde iken, yukarıda bahsedilen ürünlerin toplam ithalat içindeki payı yüzde 50,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, enerji ithalatı dışındaki bu mal gruplarının fiyatlarının seyri de ithalat fiyatlarında belirleyici niteliktedir.

Tablo 1. İthalatın Sektörel Dağılımı
(Yüzde Pay)

	Enerji	Ana Metal	Kimyasal Ürünler	Makine ve Teçhizat	Motorlu Kara Taşıtı	Giyim ve Tekstil
2002	17,9	11,3	16,8	12,6	5,7	6,2
2003	16,7	13,5	16,2	11,7	9,2	5,7
2004	14,8	14,8	15,5	10,6	12,1	5,1
2005	18,2	14,6	15,0	10,5	10,6	4,7
2006	20,7	15,2	14,0	10,3	9,5	4,5
2007	19,9	17,2	13,9	10,1	8,9	4,7
2008	23,9	17,9	13,4	8,4	7,7	4,1
2009	21,2	12,7	15,2	8,9	7,6	5,0
2010	20,7	14,2	14,6	8,4	8,5	5,2
2011	22,5	15,2	13,8	8,8	8,3	4,6

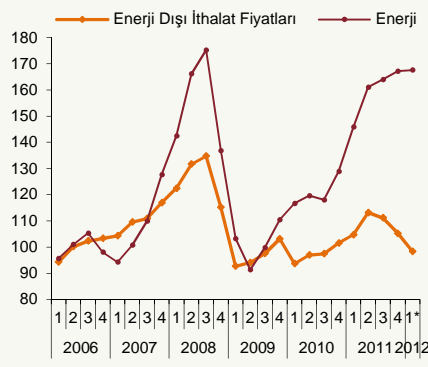
Kaynak:TÜİK.

Son dönem eğilimleri incelendiğinde, 2011 yılı ikinci yarısından bu yana enerji ithalatı fiyatları ile enerji dışı ithalat fiyatları arasında belirgin bir ayrışma dikkat çekmektedir. Söz konusu dönemde enerji fiyatları dünya enerji fiyatları ile uyumlu şekilde kademeli ve sürekli bir artış eğilimi sergilerken, enerji dışı ithalat fiyatları aynı dönemde kayda değer oranda düşmüştür. 2012 yılının ilk çeyreğinde de enerji dışı ithalat fiyatlarındaki düşüş eğilimi devam etmiştir (Grafik 1 ve 2).

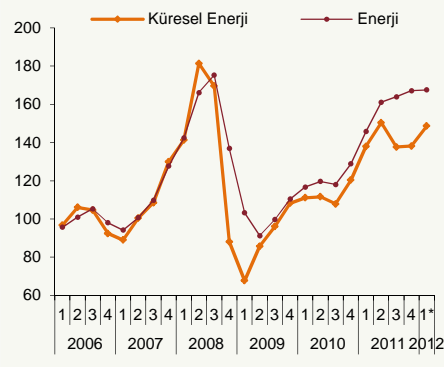
⁴ Ham petrol, doğalgaz, taş kömürü ve elektrik ithalatından oluşmaktadır.

⁵ Atık ve hurdalar dahil.

⁶ Deri ürünleri dahil.

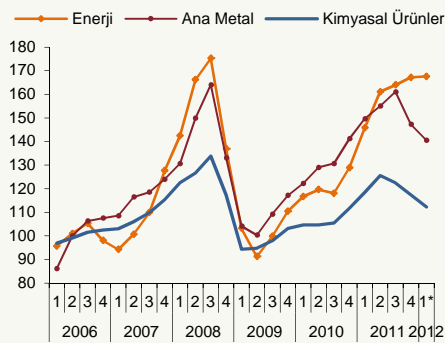
Grafik 1. Enerji ve Enerji Dışı İthalat Fiyatları Endeksi (2006=100)

* Ocak ve Şubat.
Kaynak: TÜİK ve TCMB Hesaplamaları.

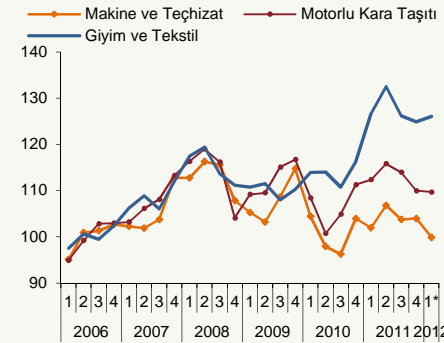
Grafik 2. Küresel Enerji ve Enerji İthalat Fiyatları Endeksi (2006=100)

* Ocak ve Şubat.
Kaynak: TÜİK ve TCMB Hesaplamaları.

Enerji dışı ithalat fiyatlarında süregelen düşüşün temel belirleyicileri olarak toplam ithalat içinde enerji ithalatından sonra önemli paylara sahip olan ana metal (yüzde 15,2) ve kimyasal ürünler (yüzde 13,8) sektörleri ön plana çıkmaktadır. Diğer önemli sektörler olan makine ve teçhizat ile motorlu kara taşıtlarında da benzer eğilimler söz konusudur.

Grafik 3. Sektör Ayrımında İthalat Fiyatları Endeksi (2006=100)

* Ocak ve Şubat.
Kaynak: TÜİK ve TCMB Hesaplamaları.

Grafik 4. Sektör Ayrımında İthalat Fiyatları Endeksi (2006=100)

* Ocak ve Şubat.
Kaynak: TÜİK ve TCMB Hesaplamaları.

Sonuç olarak, Ocak Enflasyon Raporu'nun yayımlandığı dönemden bugüne petrol fiyatlarının varsayımların üzerinde seyretmesi enerji fiyatlarının öngörülenden hızlı artmasına neden olsa da, enerji dışı ithalat fiyatlarındaki olumlu görünüm enerji fiyatlarının enflasyon üzerindeki etkilerini kısmen telafi etmektedir. Cari işlemler dengesi tarafında ise son dönemde enerji dışı ithalat fiyatlarında gözlenen düşüş enerji ithalatı fiyatlarındaki artışı telafi etmektedir. Dolayısıyla, 2012 yılı cari işlemler açığına yönelik değerlendirmeler yapılırken enerji fiyatlarındaki eğilimlerin yanı sıra ithalat içinde önemli yer tutan enerji dışı sektörlerin ithalat fiyatlarındaki gelişmelerin de yakından takip edilmesi önem taşımaktadır.

Kutu
4.4

GSYİH, İşgücü, İstihdam ve İşsizlik

İktisadi faaliyetteki büyümenin, beraberinde istihdam artışı getirmesi toplumsal refah açısından önem arz etmektedir. Bu kutuda 2005-2011 yılları arasında GSYİH, istihdam ve işsizlik oranlarındaki değişimler karşılaştırılarak ekonomik faaliyetin istihdamı artırma ve işsizlik oranını düşürme kapasitesi dönemsel olarak incelenmektedir. Analiz 2005:Ç2-2008:Ç2 ve 2009:Ç4-2011:Ç4 üç aylık dönemlerini içeren iki alt dönem itibarıyla yapılmıştır. Ayrıca, bu iki dönemin incelenmesinden yola çıkarak 2012 yılı işsizliğine dair öngörüler sunulmuştur. Söz konusu dönemlere dair üç aylık GSYİH, istihdam ve işsizlik oranlarının yıllık büyüme oranlarının ortalaması Tablo 1'de verilmiştir. İki dönemde de yüksek büyüme oranı gerçekleşmiş, ancak gözlenen istihdam artışı ve işsizlik oranı düşüşü farklılaşmıştır.

Tablo 1. GSYİH, İşgücü, İstihdam ve İşsizlik (Üç aylık yıllık büyüme oranlarının ortalaması)

Dönemler	GSYİH		İşgücü		İstihdam		İşsizlik ⁷	
	Toplam	Tarım Dışı	Toplam	Tarım Dışı	Toplam	Tarım Dışı	Toplam	Tarım Dışı
2005:Ç2-2008:Ç2	6,7	7,3	1,7	4,1	1,9	4,8	-0,2	-0,5
2009:Ç4-2011:Ç4	8,7	9,1	3,9	2,8	6,1	5,6	-1,8	-2,1

Kaynak: TÜİK, TCMB.

2005:Ç2-2008:Ç2 döneminde toplam ve tarım dışı ortalama üç aylık GSYİH yıllık büyüme oranları birbirine yakın seyretmiş, tarım dışı istihdam ise toplam istihdamla kıyasla yüksek oranda büyümüştür (Tablo1). İşsizlik oranlarında ise oldukça sınırlı bir azalış gözlenmiştir. Bu dönemde büyüme oranları yüksek seyretmesine rağmen işsizlik oranlarında belirgin bir iyileşme olmaması dikkati çekmektedir. 2009:Ç4-2011:Ç4 döneminde ise GSYİH büyüme oranları daha güçlü seyretmiş, toplam ve tarım dışı istihdam artışı ortalama sırasıyla yüzde 6,1 ve 5,6 olmuştur. Bu gelişmeler doğrultusunda işsizlik oranlarında hızlı düşüşler gerçekleşmiştir.

Tablo 2, üç aylık istihdam ve işsizlik verilerinin yıllık değişimlerinin üç aylık GSYİH yıllık değişimine oranlarının söz konusu iki dönemde gerçekleşen ortalamalarını göstermektedir. Bu veriler GSYİH'deki büyümenin istihdam artışına ve işsizlik oranındaki düşüşe ne kadar katkı sağlayabildiğine dair bir gösterge olarak düşünülebilir.

⁷ İşsizlik oranlarındaki değişim bir önceki yılın aynı döneminden çıkarılarak hesaplanmıştır.

Tablo 2. İstihdam ve İşsizlik Oranının GSYİH Büyümesine Duyarlılığı

Dönemler	Üç aylık İstihdam Yıllık Değişim/Üç Aylık GSYİH Yıllık Değişim Dönem Ortalaması		Üç Aylık İşsizlik Yıllık Fark/Üç Aylık GSYİH Yıllık Değişim Dönem Ortalaması	
	Toplam	Tarım Dışı	Toplam	Tarım Dışı
2005:Ç2-2008:Ç2	0,280	0,631	-0,017	-0,070
2009:Ç4-2011:Ç4	0,747	0,635	-0,218	-0,241

Kaynak: TÜİK, TCMB.

2005:Ç2-2008:Ç2 döneminde yüzde 1 oranındaki GSYİH büyümesi, yüzde 0,3 oranında bir istihdam büyümesini beraberinde getirmiştir. Aynı dönemde tarım dışı GSYİH'de yüzde 1'lik bir büyüme oranı ise yüzde 0,6 gibi oldukça yüksek bir tarım dışı istihdam büyümesi sağlamıştır (Tablo 2). 2009:Ç4-2011:Ç4 döneminde ise toplam iktisadi faaliyetteki genişlemenin istihdamı artırma kapasitesi 2005:Ç2-2008:Ç2 dönemine göre daha da artmış, her yüzde 1'lik GSYİH büyüme oranı beraberinde yüzde 0,75'lik bir istihdam büyümesi getirmiştir. Tarım dışı GSYİH'deki büyüme ise, diğer dönemde de gerçekleştiği gibi, beraberinde yüzde 0,6'lık bir istihdam artışı getirmiştir. İncelenen iki dönemde, toplam istihdamdaki artışlar tarım sektörünün davranışına bağlı olarak birbirinden ayrılmıştır. 2005:Ç2-2008:Ç2 döneminde istihdam artışına paralel işgücüne katılım artışlarının gerçekleşmesi, bu dönemde istihdam artışlarının işsizlik oranını azaltıcı etkisini sınırlamıştır. Diğer dönemde ise istihdam artışları işgücüne katılım artışlarından fazla olmuş ve işsizlik oranları hızla gerilemiştir. Dolayısıyla, ekonomik büyüme beraberinde istihdam artışları getirirse de işsizliği düşürücü etkisi işgücüne katılımın izlediği seyre bağlı olmaktadır.

Bu analiz ışığında Tablo 3'te, değişik senaryolar altında, 2012 yılında GSYİH'nin yıllık büyüme oranının yüzde 4 oranında gerçekleşmesi durumunda ne kadarlık istihdam artışları beklenebileceği ve bu artışın beraberinde işsizlik oranını hangi yönde etkileyebileceği sunulmaktadır. Tablo 3'ün kolonlarında yıl genelinde olası işgücü artış oranları, satırlarda ise istihdam büyümesinin GSYİH büyümesine duyarlılığı verilmektedir. İşsizlik oranının hangi yönde değişeceği istihdamın artış oranıyla işgücüne katılımın artış oranı kıyaslanarak, istihdamın artış oranı ise GSYİH büyüme oranıyla duyarlılık parametresi çarpılarak hesaplanmaktadır.

Tablo 3. 2012 yılı GSYİH Büyüme Oranının Yüzde 4 Olması Durumundaki Olası İşsizlik Beklentisi

	İşgücü Yıllık Artış Oranı Beklentileri				
	1,5	2,0	2,5	3,0	4,0
Duyarlılık					
0,4	düşüş	artış	artış	artış	artış
0,6	düşüş	düşüş	artış	artış	artış
0,8	düşüş	düşüş	düşüş	düşüş	artış

Kaynak: TCMB.

2012 yılı için gerçekleşme olasılığı daha fazla olduğu düşünülen duyarlılık ve işgücü artış oranlarına denk gelen işsizlik oranı hareketi taralı alanda gösterilmektedir. İstihdamın GSYİH büyümesine duyarlılığının son dönemde oldukça yüksek seyrettiği gözlenmektedir (Tablo 2). Ayrıca, 2012 yılı Ocak dönemi işsizlik rakamları ve istihdam artışları da GSYİH'nin istihdam yaratma kapasitesinin arttığını doğrulamakta ve 2012 yılı için bu beklentiyi devam ettirmektedir. Dolayısıyla, 2012 yılında duyarlılık oranının 0,6-0,8 aralığında olma olasılığının daha kuvvetli olduğu öngörülmektedir. İşgücü artış hızının ise son dönemde önceki döneme göre yükseldiği gözlenmiştir (Tablo 1). Ancak, söz konusu artışta kriz dönemlerine özgü ek çalışan etkisinin de belirleyici unsurlar arasında yer aldığı düşünülmekte, bu nedenle, son dönem ortalamalarından daha düşük bir işgücü artış hızının gerçekleşme olasılığının daha fazla olduğu göz önüne alınarak 2012 yılında işgücü artış hızının 1,5-3,0 arasında olacağı beklenmektedir.⁸

Söz konusu beklentiler çerçevesinde (Tablo 3 taralı kısım) 2012 yılında büyümenin yüzde 4 olması halinde işsizliğin azalma olasılığının yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Benzer şekilde, Tablo 4 ve 5'te 2012 yılı GSYİH büyüme oranına dair farklı senaryolar dahilinde sunulan analizler de işsizlik oranlarında düşüş olasılığının yüksek olduğu öngörüsünü desteklemektedir.

Tablo 4. 2012 yılı GSYİH Büyüme Oranının Yüzde 3,5 Olması Durumundaki Olası İşsizlik Beklentisi

	İşgücü Yıllık Artış Oranı Beklentileri				
	1,5	2,0	2,5	3,0	4,0
Duyarlılık					
0,4	artış	artış	artış	artış	artış
0,6	düşüş	düşüş	artış	artış	artış
0,8	düşüş	düşüş	düşüş	artış	artış

Kaynak: TCMB.

⁸ Türkiye'de kadın işgücünün kriz dönemlerinde ek çalışan davranışı ile tutarlı hareket ettiğine dair bulgular için bakınız: Başkaya ve Şengül (2012).

Tablo 5. 2012 yılı GSYİH Büyüme Oranın Yüzde 4,5 Olması Durumundaki Olası İşsizlik Beklentisi

	İşgücü Yıllık Artış Oranı Beklentileri				
	1,5	2,0	2,5	3,0	4,0
Duyarlılık					
0,4	düşüş	artış	artış	artış	artış
0,6	düşüş	düşüş	artış	artış	artış
0,8	düşüş	düşüş	düşüş	düşüş	artış

Kaynak: TCMB.

Özetle bu kutuda, GSYİH büyüme tahminleri, geçmiş dönem işgücü hareketleri ve GSYİH büyümesinin istihdam artırma kapasitesi dikkate alınarak, 2012 yılı için değişik senaryolar altında işsizlik oranına dair öngörüler özetlenmiştir. Sonuç olarak, işgücü artış oranının ve GSYİH-istihdam duyarlılığının beklentilerle uyumlu seyretmesi durumunda yılsonu itibarıyla işsizlik oranlarında düşüş beklenmektedir.

Kaynakça:

Başkaya, Y. S. ve G. Şengül (2012): "Türkiye'de Emek Piyasasının Çevrimsel Hareketinin Cinsiyet Bazında Analizi", TCMB Ekonomi Notu, 12/09.

